

Ioana Elena Secu, *Stalin și tentația imperialismului*, București, Editura Humanitas (ediția digitală), 2014, 202 p.

Volumul *Stalin și tentația imperialismului* al Ioanei Elena Secu, apărut la Librăria Humanitas în 2014, aduce în prim plan o constantă a comportamentului extern al Rusiei, mitul imperialismului, manifestat atât în formă spirituală, cât și politică, însă, aplicat în mod original ca grilă de analiză pe politica externă a unuia dintre cei mai cunoscuți și controversați lideri ruși, Iosif Vissarionovici Djugașvili (Stalin). Cartea dorește să răspundă întrebării: „A urmărit conducătorul sovietic, sub influența ideii ruse, crearea unui Imperiu sovietic sau deciziile sale, în perioada postbelică, au reprezentat manifestarea pragmatismului unui om de stat condus” de nevoia împlinirii securității? (p. 10)

Primul capitol realizează o introspecție istorică a sufletului rus, *russkaia dușa*, și argumentează modul în care conștiința mesianică (pe dubla dimensiune spiritual-politică) a constituit constanta istoriei poporului rus și a oferit coeziune și identitate încă de la începutul statalității până la instaurarea bolșevismului.

Al doilea capitol realizează tranziția la perioada sovietică, concentrându-se pe caracteristicile epocii interbelice, pornind de la profeția lui Berdiaev conform căreia bolșevismul va fi a treia manifestare a mesianismului rus. Ioana Elena Secu demonstrează cum în perioada 1917-1924 mesianismul revoluționar nu a fost „altceva decât o formă prelucrată a mesianismului imperial” (p. 47): dacă Rusia își asuma sub conducerea țarilor misiunea de a proteja popoarele creștine din lume (teoria Moscova, a Treia Romă), Rusia lui Lenin năzuia ca prin exportul revoluției să elibereze proletariatul de sub jugul imperialismului capitalist. Viziunea idealistă era însoțită însă și de un obiectiv pragmatic: succesul revoluției mondiale ar fi asigurat și securitatea granițelor ruse, astfel că mesianismul revoluționar propovăduit de Lenin a devenit „un mijloc de maximizare a puterii ruse” (p. 47), iar acest lucru a fost vizibil chiar de la primul congres al Kominternului.

Momentul 1924 nu a adus o ruptură față de tradiția leninistă mesianică, dimpotrivă, Stalin a folosit-o pentru a câștiga legitimitatea internă și externă deopotrivă. Cu toate acestea, revoluția lui Stalin a constat în viziunea autoarei în îmbinarea a două coordonate ale politicii externe: nevoia de securitate, realizată prin extindere teritorială, și nevoia de supremație, prin impunerea modelului politic-social sovietic creând astfel un brâu de securitate (p. 58). Însă pe fondul retoricii și mitologiei imperialiste, Stalin a adăugat și *Realpolitikul* pragmatic pe care îl cerea nevoia de a asigura securitatea. Îmbinarea imperialismului și a *Realpolitikului* a fost reprezentată de semnarea Pactului de neagresiune sovieto-german, care este tratat separat în al treilea capitol. Pe lângă extinderea influenței sovietice și securizarea granițelor prin crearea unui *glacis* asemănător celui țarist, unul din beneficiile de netăgăduit ale Pactului, notează autoarea, consta în faptul că URSS se putea concentra pe îndeplinirea revoluției mondiale, lăsând Germania și statele capitaliste să se slăbească reciproc (p. 82). Imperialismul a fost manifestat până în 1941 în sferile de influență stabilite de comun acord cu Hitler, iar principalele mituri utilizate pentru legitimarea internă și externă a acțiunilor Moscovei au fost cel al eliberatorului, al salvatorului. Însă pentru Hitler, situația a fost interpretată în altă cheie odată cu manifestarea intențiilor lui Stalin de a asigura controlul asupra Dunării maritime. Prin includerea Bulgariei în sfera de influență sovietică, intenția lui Stalin era „dovada clară a dorinței Moscovei de întâietate” (p. 104).

Al patrulea capitol analizează lupta pentru supremație condusă de Uniunea Sovietică în perioada 1941-1953. Dacă mitul salvatorului era pus în slujba politicii externe până în 1941, după invazia germană asistăm și la revigorarea naționalismului rus, sub forma patriotismului. Astfel, Marele Război pentru Apărarea Patriei purta „o cauză nobilă, aceea a Rusiei istorice, moscovite, permanent amenințată de o lume ostilă” (p. 115). În paralel, pragmatismul politicii lui Stalin este manifestat prin renegocierea sferelor de influență stabilite cu Hitler, însă de această dată cu Aliații. Din nou, principalul argument al lui Stalin a fost mitul salvatorului, iar securitatea URSS este transferată păcii mondiale (concepție mesianică). Victoria militară în război a potențat mesianismul rus. Iar izbucnirea confruntării bipolare este atribuită într-o anumită măsură și doctrinei imperialiste, a supremației ruse, care nu a făcut altceva decât să conducă la diabolizarea adversarului ideologic (p. 128) și să legitimizeze extinderea influenței sovietice în Europa de Est prin exportul modelului socio-politic. Crizele de politică externă care au urmat până în 1949 au atestat din nou pendularea între pragmatism și imperialism, comportamentul Rusiei staliniste fiind relativ agresiv, însă acționând și cu prudență din cauza inferiorității atomice (p. 155). Spre finalul dictaturii sale, odată cu războiul din Coreea, Stalin începe să gândească puterea în termeni de prestigiu, precum țării ruși (p. 158), continuând aceeași linie de diabolizare a

inamicului pentru a demonstra intențiile pașnice ale poporului *ales* (n.a.) să conducă.

Volumul *Stalin și tentația imperialismului* relevă importanța mesianismului rus în comportamentul de politică externă al dictatorului sovietic Stalin din perspectivă diacronică; perioadele istorice sunt divizate pe capitole, atât în funcție de evenimentele interne (preluarea puterii), cât și de cele externe (de exemplu Marele Război Pentru Apărarea Patriei). Beneficiind de o bogată bibliografie, atât din spațiul rus, cât și cel european sau anglo-saxon, cartea constituie o analiză originală a acțiunilor de politică externă ale lui Stalin.

Corina Găzdoiu